

Johannes Gunteberg – Treći dio

Biblija

Johhanes Gutenberg je dovršio tisak Biblije najkasnije 1455. godine, što se može tvrditi na temelju Piccolominijevog pisma, iz kojeg proizlazi da postoji mogućnosti i da je tisak završen u prethodnoj godini, no o tome do sada ne postoji nikakav zapis.

Biblija je izrađena kao dvotomno izdanje. Nema točnih podataka o nakladi, a trenutno su aktualne tri pretpostavke, da je naklada iznosila 158 ili 180 ili čak 200 primjeraka Biblije. U svakom slučaju, dio naklade tiskan je na pergameni i to manji dio, a veći dio naklade tiskan je na papiru. Zagovornici naklade od 180 primjeraka tvrde da je 45 primjeraka otisnuto na pergameni, a 135 na papiru.

Nakon što je 1760. god. u ostavštini Kardinala Mazarina u Parizu pronađen primjerak Gutenbergove Biblije, započeo je „lov“ na preostale primjerke. S obzirom na vrijednost knjige u 15. stoljeću, gotovo je nevjerojatno s koliko malim učinkom „lov“ traje i danas. Već dulji niz godina, a po izvješću iz 2009. godine, prikupljeno je 47 ili 48 primjeraka Biblije, od toga je samo 21 kompletan set od dva toma.

Od 47 ili 48 primjeraka Biblije, 12 je tiskano na pergameni, a ostalo na papiru. Od 12 primjeraka tiskanih na pergameni u cijelosti su sačuvana samo 4 primjerka, dok je kompletnih primjeraka tiskanih na papiru sačuvano 17.

Nekompletni primjerci sastoje se ili od samo jedne knjige ili manjih fragmenata, no takvih da im se mogla nedvojbeno utvrditi originalnost. Izvan broja registriranih sačuvanih primjeraka postoji i relativno mnogo fragmenata koji se sastoje od pojedinog knjižnog bloka ili samo jedne stranice za koje se s velikom vjerojatnošću pretpostavlja da su dio originale Gutenbergove Biblije.

Podaci o sačuvanim primjercima prikazani u tablici uzeti iz poznate Hubay katalogizacije koju nudi British Library za „Incunabula Short Title Catalogue”, a bazira

se na istraživanju iz 1985. godine koju je provela Ilona Hubay. Tada se još nije znalo za dva primjerka u Rusiji, pa ta dva primjerka nisu katalogizirana.

Substantially complete copies of the 42-line Bible			
Country	Holding institution	Hubay-nr	Notes
Austria (1)	Österreichische Nationalbibliothek , Vienna	27	Complete, paper
Belgium (1)	Bibliothèque universitaire, Mons	1	Incomplete, paper
Denmark (1)	Kongelige Bibliotek , Copenhagen	12	Vol. II, incomplete, paper
France (4)	Bibliothèque nationale , Paris	15	Complete, vellum
		17	Incomplete, paper. Contains note by binder dating it to August 1456
	Bibliothèque Mazarine , Paris	16	Complete, paper
	Bibliothèque Municipale, Saint-Omer	18	Incomplete, paper
Germany (12)	Gutenberg Museum , Mainz	8	One copy is vol. I, incomplete, paper; the other both vols., incomplete, paper. It is unclear which is which. online images of the 2 volume copy (German)
		9	
	Landesbibliothek, Fulda	4	Vol. I, incomplete, vellum
	Universitätsbibliothek, Leipzig	14	Incomplete, vellum
	Niedersächsische Staats-und	2	Complete, vellum online images

	Universitätsbibliothek , Göttingen		
	Staatsbibliothek , Berlin	3	Incomplete, vellum
	Bayerische Staatsbibliothek , Munich	5	Complete, paper online images of vol. 1 vol. 2 (German)
	Stadt- und Universitätsbibliothek, Frankfurt-am-Main	6	Complete, paper
	Hofbibliothek, Aschaffenburg	7	Incomplete, paper
	Württembergische Landesbibliothek , Stuttgart	10	Incomplete, paper. Purchased in April 1978 for 2.2 million US dollars.
	Stadtbibliothek, Trier	11	Vol. I?, incomplete, paper. Possibly sister volume to Hubay 46, in Indiana
	Landesbibliothek, Kassel	12	Vol. I, incomplete, paper
Japan (1)	Keio University Library , Tokyo	45	Vol. I, incomplete, paper. Purchased in October 1987 for either 4.9 or 5.4 million US dollars (sources disagree) online images
Poland (1)	Biblioteka Seminarium Duchownego, Pelplin	28	Incomplete, paper online images of vol. 1 vol. 2 (Polish)
Portugal (1)	Biblioteca Nacional de Portugal , Lisbon	29	Complete, paper
Russia (2)	Russian National Library	-	Incomplete, vellum
	Lomonosov University Library, Moscow	-	Complete, paper
Spain (2)	Biblioteca Universitaria y Provincial, Seville	32	New Testament only, paper online images (Spanish)
	Biblioteca Pública Provincial, Burgos	31	Complete, paper

Switzerland (1)	Bibliotheca Bodmeriana , Cologne	30	Incomplete, paper
United Kingdom (8)	British Library , London	?	Complete, vellum online images
		?	Complete, paper online images
	National Library of Scotland , Edinburgh	26	Complete, paper online images
	Lambeth Palace Library , London	20	New Testament only, vellum
	Eton College Library , Eton	23	Complete, paper
	John Rylands Library , Manchester	25	Complete, paper online images of 11 pages
	Bodleian Library , Oxford	24	Complete, paper
	University Library , Cambridge	22	Complete, paper online images of vol. 1 vol. 2
United States (11)	The Morgan Library & Museum , New York	37	Incomplete, vellum
		38	Complete, paper
		44	Incomplete, paper
	Library of Congress , Washington DC	35	Complete, vellum online images
	New York Public Library	42	Incomplete, paper
	Widener Library , Harvard University	40	Complete, paper
	Beinecke Library , Yale University	41	Complete, paper

	Scheide Library, Princeton University	43	Incomplete, paper
	Lilly Library , Indiana University		Incomplete, paper. Possibly sister volume to Hubay 11, in Trier
	Henry E. Huntington Library , San Marino	36	Incomplete, vellum
	Harry Ransom Humanities Research Center, University of Texas at Austin	39	Complete, paper. Purchased in 1978 for 2.4 million US dollars. online images
Vatican City (2)	Bibliotheca Apostolica Vaticana	33	Incomplete, vellum
		34	Vol I, incomplete, paper

Primjerci Biblije tiskani na papiru bili su otisnuti na listovima formata „folio“, točnije „royal folio“ ili „double folio“, tako da su se sa svake strane lista tiskale dvije stranice teksta, odnosno dobivale su se četiri stranice knjige iz jednog lista papira (folio: 1 papir formata tada: 430 x 620 mm; 1 savijanje; 2 lista; 4 stranice).

Proizvođač papira je bio talijanski majstor iz Caselle u Piemontu, što se može otkriti iz vodenih žigova na listovima. Oni predstavljaju tri znaka koje je koristila radionica iz Casella, glavu bika za cca 70 % listova, grozd grožđa na oko 20 % listova i hodajućeg bika na preostalih 10-ak % listova.

Jedan komplet od dva toma Gutenbergove Biblije broji 1272 stranice, dakle bilo je potrebno 318 listova papira za tisak jednog kompleta.

Gutenbergova Biblija se često naziva i Biblija u 42 retka ili se označava kao B42. Međutim, utvrđeno je da su prvi primjerci prvih otisaka imali prijelom na svega 40 redaka. U British Library moguće je raditi usporedbu tih ranih otisaka s kasnijima koja zaista imaju prijelom na 42 retka po stranici, budući da su primjerci Biblija te knjižnice digitalizirani. Gutenberg je postigao povećanje broja redaka na stranici smanjenjem

proreda između redaka; budući da su slova za tisak već prethodno bila izlivena nije dolazilo u obzir izrađivati nova manjeg formata.

Vrsta slova kojima je tiskana Biblija je gotica, vrsta pisma latinica, jezik latinski, a izgled teksta takav da slični rukom pisanom tekstu, kasnije je taj font nazvan Textura ili Schwabacher.

Prijelom teksta u dva stupca i precizni razmaci između stupaca, te identične margine kroz čitav tekst, pokazuju pedantnost i težnju za izradom besprijekorne knjige, što je Gutenberg i postigao. Proučavajući kolone teksta stranicu po stranicu uočava se način na koji je Gutenberg radio poravnavanje širine teksta stupaca. Koristio je manje i veće razmake između slova i kod znakova interpunkcije, a pomagao se i latinskim jezikom koji mu je omogućavao korištenje kratica. Upravo zbog ovakve iznimne preciznosti Gutenbergova Biblija se smatra tipografskim remek djelom čiju izradu nije zasjenilo ni jedno kasnije izdanje bilo koje druge knjige tijekom dugog niza tiskarskih godina.

Tisak teksta na listu papira nije značio i završetak rada na otisku. Gutenberg je ostavljao prazne dijelove neotisnutih redaka između poglavlja za rubrikaciju i iluminaciju. Rubrikacija teksta znači naknadno dodavanje teksta najčešće jednog, rijetko i nekoliko redaka teksta otisnutog ili rukom upisanog crvenom bojom sa svrhom naglašavanja novog poglavlja. Kasnije se izraz rubrikacija koristio i za tekst u plavoj boji premda izraz potječe od latinske riječi *rubrica, ae, f.* koja znači crvena zemlja.

Interesantno je da su na prvim primjercima Biblije rubrikacije bile otiskivane. Gutenberg je brzo uvidio da je naknadno tiskanje u drugoj boji zahtjevno, te je ostatak naklade prepusio tzv. rubrikatorima da tekstove upisuju ručno. Po nejednolikim slovima kroz nakladu zaključuje se da je rubrikatora bilo više.

Povrh rubrikacija početna slova svakog poglavlja bila su dodatno oslikana i ukrašena, a nazivaju se iluminacijama. Iluminacije su rađene isključivo ručno, a korištene su razne boje, čak i zlatna. Iluminacije za ista početna slova istih poglavlja Biblije nisu jednake na svim primjercima, pa se pretpostavlja da su čak ovisile o narudžbama naručitelja ili kupaca. U pravilu su primjerci otisnuti na pergameni bogatije i ljepše ukrašeni, što je

vjerojatno također bilo povezano s cijenom pojedinog primjerka. Osim što nisu međusobno jednake, neki primjerci ih uopće nemaju, već je otisnut samo crni tekst s prostorom ostavljenim prilikom prijeloma za buduću rubrikaciju i iluminaciju.

Uvez knjiga izrađivao se od kože, ručno, šivanjem. Većina sačuvanih primjeraka Biblije tijekom vremena je restaurirana što je uključivalo i novi uvez. Tome je izbjeglo samo 9 primjeraka knjiga većina kojih se čuva u Gutenbergovu muzeju u Mainzu.

Na koncu, treba spomenuti i sadržaj teksta same Biblije: Radi se o Vulgati, latinskom prijevodu Biblije kojeg je još u 5-tom stoljeću s grčkog i aramejskog preveo Sv. Jeronim. Tu verziju biblijskog teksta Crkva je prihvatila kao službeni prijevod Biblije, te se taj prijevod čvrsto ukorijenio na tlu Europe. Stoga ne čudi što se i Gutenberg odlučio za tisak Vulgate, čime je unaprijed mogao računati na prodaju čitave naklade.